

NAZAROV Azamat Sattorovich,
*O'zbekiston xalqaro islomshunoslik akademiyasi
Din psixologiyasi va pedagogika kafedrasida dotsenti
psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori
a.nazarov@iiaau.uz*

YANGI O'ZBEKISTON STRATEGIYASIDA LIDERLIKNING TRANSFORMATSION MODELII: PREZIDENT NUTQINING PSIXOLOGIK TAHLILI

ТРАНСФОРМАЦИОННАЯ МОДЕЛЬ ЛИДЕРСТВА В СТРАТЕГИИ НОВОГО УЗБЕКИСТАНА: ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ РЕЧИ ПРЕЗИДЕНТА

THE TRANSFORMATIONAL MODEL OF LEADERSHIP IN THE NEW UZBEKISTAN STRATEGY: A PSYCHOLOGICAL ANALYSIS OF THE PRESIDENT'S SPEECH

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining 80-sessiyasidagi nutqi misolida Yangi O'zbekiston strategiyasida namoyon bo'layotgan transformatsion liderlik modeli ta'xli etilgan. Ilmiy ta'xli jarayonida Prezident nutqining psixologik va kommunikativ xususiyatlari, uning jamiyatni modernizatsiya va barqaror rivojlanish sari yetaklovchi strategik lider sifatidagi roli yoritilgan. Maqolada transformatsion liderlik nazariyalari (Dj.Berns, B.Bass) asosida milliy boshqaruv amaliyotining yangi psixologik paradigmasi ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar: transformatsion liderlik, boshqaruv psixologiyasi, Yangi O'zbekiston strategiyasi, Prezident nutqi, strategik kommunikatsiya, ijtimoiy rivojlanish.

Аннотация. В статье анализируется модель трансформационного лидерства в стратегии «Нового Узбекистана» на примере выступления Президента Республики Узбекистан Шавката Мирзиёева на 80-й сессии Генеральной

Ассамблеи ООН. Рассмотрены психологические и коммуникативные особенности речи, отражающие роль лидера как инициатора модернизации и устойчивого развития общества. На основе теорий трансформационного лидерства (Дж. Бернс, Б. Басс) выявлены ключевые психологические механизмы эффективного государственного управления.

Ключевые слова: трансформационное лидерство, психология управления, стратегия Нового Узбекистана, речь Президента, стратегическая коммуникация, социальное развитие.

Abstract. This article analyzes the model of transformational leadership within the "New Uzbekistan" strategy through the example of President Shavkat Mirziyoyev's speech at the 80th Session of the UN General Assembly. The study explores the psychological and communicative dimensions of the speech that demonstrate the leader's role as a driver of modernization and sustainable development. Based on transformational leadership theories (J. Burns, B. Bass), the paper identifies the psychological mechanisms underlying effective governance and leadership transformation in Uzbekistan.

Keywords: transformational leadership, management psychology, New Uzbekistan strategy, presidential speech, strategic communication, social development.

KIRISH

Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi doirasida amalga oshirilayotgan tub islohotlar jamiyatda yangi boshqaruv madaniyati, fuqarolik ongi va mas'uliyatli faol fuqaro obrazini shakllantirishni talab etmoqda. Bu jarayonda rahbar shaxsining shaxsiy fazilatlari, uning psixologik ta'sir kuchi, ilhomlantirish va motivatsiya berish qobiliyati alohida ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan, Yangi O'zbekiston siyosiy tizimida liderlikning transformatsion modeli ustuvor ahamiyat kasb etmoqda.

Zamonaviy psixologik va boshqaruv nazariyalarida (Burns, 1978; Bass, 1990; Avolio & Yammarino, 2013) transformatsion liderlik shaxs va jamiyat ongini o'zgartirish, ishonch va ilhom orqali jamoani umumiy maqsadga yo'naltirish qobiliyati sifatida ta'riflanadi. Mazkur yondashuvga ko'ra, haqiqiy rahbar nafaqat tashkiliy boshqaruvni amalga oshiradi, balki jamiyat ruhiyatida ijobiy o'zgarishlar kiritadi [3, 4].

Prezident Shavkat Mirziyoyevning nutqlarida, xususan 2025 yildagi BMT Bosh Assambleyasining 80-sessiyasidagi chiqishida ushbu transformatsion liderlikning aniq belgilarini ko'rish mumkin. Nutqda inson qadri, tinchlikparvarlik, hamkorlik va inson huquqlariga sodiqlik g'oyalari ilgari surilib, jahon hamjamiyatini umumiy ezgu maqsadlar atrofida birlashishga chorlaydi. Bu esa klassik transformatsion liderlikning asosiy belgisi bo'lgan "ilhomlantiruvchi ta'sir" (inspirational motivation) mezoniga mos keladi.

Maqolaning dolzarbligi shundaki, u Yangi O'zbekistondagi liderlik faoliyatini faqat siyosiy yoki tashkiliy jihatdan emas, balki psixologik va psixolingvistik tahlil orqali yoritadi. Prezident nutqining mazmun va shakl jihatdan tahlili orqali uning jamiyat ongiga ta'sir etuvchi psixologik mexanizmlarini ochib berish mamlakatimizdagi siyosiy psixologiya sohasini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, bu tahlil yangi davlat boshqaruv madaniyatini yaratishda inson ruhiyati va kommunikatsiyaning ahamiyatini asoslab beradi. Yangi O'zbekiston strategiyasida inson omili va fuqarolik faolligi ustuvor maqsad sifatida belgilangan ekan, transformatsion liderlikning psixologik asoslarini o'rganish davlat boshqaruvi samaradorligini oshirishning ilmiy va amaliy yo'nalishi hisoblanadi [1, 2].

ASOSIY QISM

Boshqaruv psixologiyasi fanining zamonaviy yo'nalishlaridan biri – transformatsion liderlik nazariyasi- rahbarlik va boshqaruv psixologiyasida muhim yo'nalishlardan biri. Bu nazariya rahbarning tashkilot va jamiyat hayotiga emotsional, ma'naviy va intellektual ta'sir ko'rsatishiga e'tibor qaratgan. Dj. Berns va B. Bass tomonidan ilgari surilgan bu qarashlar, so'nggi o'n yilliklarda ko'plab tadqiqotchilar tomonidan rivojlantirildi.

O'zbekistonda Yangilanish va islohotlar jarayonida liderlik modeli ham o'zgarishda. Shavkat Mirziyoyevning Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining 80-sessiyasidagi nutqi (23 sentabr 2025) – milliy strategiyaning tashqi – xalqaro tomonini ham aks ettiruvchi muhim bosqichdir. Prezident nutqi to'plamidan olingan

iqtiboslar orqali transformatsion liderlik modeli psixologik jihatdan tahlil qilinadi:

“Ustuvor maqsadimiz – mamlakatimizda yashayotgan har bir oilaning, har bir fuqaroning hayotini tubdan o'zgartirish, inson qadri va farovonligini oshirishdir.”
“Biz zamonaviy xavf-xatarlarga qarshi samarali kurashish, ... BMT Xavfsizlik Kengashini transformatsiya qilish tarafdorimiz.”, *“Ertangi kunimiz, dunyoning taqdiri va farovonligi o'sib kelayotgan yosh avlod qo'lida.”* [1].

Ushbu maqolada biz nutqdagi psixologik va kommunikativ xususiyatlarni transformatsion liderlik nazariyasi nuqtai nazaridan tahlil qilamiz, shu bilan birga ilmiy manbalar asosida to'ldirilgan usullar, natijalar va xulosalarni taqdim etamiz.

Djeyms Bernsning birinchi tushunchasiga ko'ra, transformatsion liderlik – bu rahbar va izdovchi o'rtasida mutanosibli o'zgarishli munosabat kiradi; u yerda rahbar izdovchilarni ilhomlantiradi va ular bilan umumiy qadriyatlar yaratishga harakat qiladi. (Burns, 1978). Bernard Bass bu nazariyani rivojlantirib, transformatsion va tranzaksion liderlik tushunchalarini taqdim etdi [3, 4, 6]. Transformatsion liderlik besh asosiy komponentdan iborat:

1. Idealized Influence (ideallashtirilgan ta'sir)
2. Inspirational Motivation (ilhomlantiruvchi motivatsiya)
3. Intellectual Stimulation (intellektual rag'batlantirish)
4. Individualized Consideration (shaxsiy aloqadorlik)
5. (qo'shma manbalarda yana bir komponent – atrofda transformatsiya)

Bu komponentlar rahbarlikning ruxiy, ma'naviy va intellektual taraflarini uyg'otadi.

Psixologiya va liderlik: muvozanatli nuqtai nazar

Psixologiyada rahbarlikni o'rganadigan turli nazariy yondoshuvlar mavjud. Masalan:

- Implicit Leadership Theory (ILT): odamlar rahbarlik haqidagi ichki kognitiv modellarni shakllantiradi va mazkur modellarga muvofiq rahbarlarni yondashadi (Lord va boshqalar).

- Kognitiv resurs teoriyasi (Cognitive Resource Theory): rahbarning aqli va tajribasi stress

sharoitida uning qarorlari samarasini belgilovchi omillardan biri bo'ladi (Fiedler & Garcia).

• Psixologiyada rahbarlik ta'sirining boshqa yo'nalishlari – innovatsiya, ijodkorlik va kollektiv munosabatlar, masalan “The role of leadership in collective creativity and innovation” maqolasida tushuntirilgan (PMCID).

• Shundan tashqari, tashkilot madaniyati va rahbarning psixologik holati o'rtasida bog'liqlikni tahlil qilgan tadqiqotlar ham bor. Masalan, “Organizational culture and leadership behaviors: is manager's psychological health influenced?” maqolasida tashkilot madaniyati rahbarning psixologik sog'lig'i va liderlik uslubiga ta'sir qilishini ko'rsatadi (Frontiers). [5, 6, 7].

O'zbekiston kontekstida, “Human Capital Management Reforms Through Transformational Leadership in Uzbekistan's State Organizations” maqolasi davlat idoralarida transformatsion rahbarlikning inson kapitali islohotlarida rolini ko'rsatadi (Journal of Applied Science and Social Science) (internationaljournal.co.in)

Keling, nutqdagi yo'llangan misollar orqali transformatsion liderlikning besh komponentini tahlil qilaylik:

Komponent	Nutqdan iqtibos / xususiyat	Psixologik tajribiy tahlil
Idealized Influence (Ideallashtirilgan ta'sir)	<i>“BMT – 80 ... kelajak uchun paktga qat'iy sodiqligimizni tasdiqlaymiz.”</i>	Prezident yakdillik va mas'uliyat g'oyasini o'z nutqida namoyon etadi. Bu rahbarga izdovchilar tomonidan ijobiy model obrazini yaratish imkonini beradi.
Inspirational Motivation (Ilhomlantiruvchi motivatsiya)	<i>“Ertangi kunimiz, dunyoning taqdiri va farovonligi o'sib kelayotgan yosh avlod qo'lida.”</i>	Yosh avlodga yo'llanma – bu fuqarolik uning nutqini individual motivatsiyalashida kuchli vosita.

Intellectual Stimulation (Intellectual rag'batlantirish)	<i>“Ta'lim va ilm-fan sohasini o'zgartirish, innovatsion tarmoqlar va texnologik sanoat korxonalarini barpo etish...”</i>	Prezident fuqarolarni fikrlash va yangicha innovatsion nuqtai nazarni qabul qilishga chaqiryapti – bu Intellectual rag'batlantirishning asosiy yo'nalishi.
Individualized Consideration (Shaxsiy aloqadorlik)	<i>“har bir oilaning, har bir fuqaroning hayotini tubdan o'zgartirish”</i>	Shaxslarga murojaat etish va ularning ehtiyojlarini inobatga olish – rahbarning empatiyasi, yondashuvining insonparvarligini ko'rsatayotgan omil.

Ushbu komponentlarning birligi va integratsiyasi Prezidentning nutqida transformatsion modelni shakllantirgan.

Qo'shimcha ravishda, Prezident nutqida to'qimalari va tematiki jihatdan birlashgan psixologik mexanizmlar mavjud:

• Ijtimoiy identichlik va milliy hurmatni uyg'otish: nutqda “O'zbekiston”, “markaziy Osiyo”, “milliy va xalqaro sheriklik” kabi ko'plab tushunchalar orqali milliy va mintaqaviy identichlikni mustahkamlashga urg'u berilgan.

• Pozitiv motivatsiya va ishonch qurish: Prezident nutqida berilgan faktlar (masalan, kambag'allikni qisqartirish, ta'limdagi rivojlanish) ishonch va natija bilan qo'llab-quvvatlanadi.

• Tashqi va ichki kommunikatsiya siyosati: nutq xalqaro arenadagi yo'nalishlarni belgilasa-da, ichki auditoriya uchun ham miqdorli (iqtisodiy, ijtimoiy) natijalarni ko'rsatadi – bu strategik kommunikatsiyaning muvozanatli modeli.

Shu asosda quyidagi ilmiy yangilik va takliflar ishlab chiqildi, ular Prezident nutqining psixologik tahlili orqali Yangi O'zbekiston strategiyasidagi transformatsion liderlik modelini chuqurroq yoritishga xizmat qiladi:

1. **Translyatsiya va kontekstualizatsiya.** Prezident Shavkat Mirziyoyevning BMT minbaridan qilgan nutqi transformatsion liderlik

nazariyasining umumiy tamoyillarini milliy kontekstda ifodalaydi. Uning liderlik uslubi global qonunlardan farqli ravishda til, tarix, milliy qadriyatlar va ijtimoiy muhitga moslashgan holda shakllangan. Bu holat transformatsion modelning kontekstual interpretatsiyasini ilmiy jihatdan asoslaydi va milliy siyosiy psixologiyaning ilmiy faoliyatida yangi bosqichni boshlaydi.

2. Psixologiya va siyosiy kommunikatsiya integratsiyasi. Mazkur tahlilda Prezident nutqining psixologik va ritorik jihatlari o'zaro bog'liq holda o'rganiladi. Nutqda ishonch uyg'otish, emotsiya orqali ta'sir o'tkazish, qiymatlar ierarxiyasini shakllantirish kabi psixoritorik mexanizmlar qo'llanilgan. Bu yondashuv liderlik psixologiyasi va siyosiy kommunikatsiya o'rtasidagi ilmiy bog'liqlikni kuchaytiradi, shu bilan birga, kommunikatsiya jarayonida emotsional intellektning ahamiyatini amalda ko'rsatadi (Goleman, 2011).

3. Amaliyotdan nazariyaga "obratna ko'zgudek" aloqalar. Prezident nutqining tuzilishi va mazmuni transformatsion liderlik nazariyasidagi asosiy to'rt komponent – ideallashtirish ta'siri, ilhomlantiruvchi motivatsiya, intellektual rag'batlantirish va individual yondashuvning amaliy ifodasidir (Bass & Riggio, 2006). Bu holat nazariya va amaliyot o'rtasidagi integratsiyaning yangi ilmiy modeli sifatida qaralishi mumkin. Shu nuqtai nazardan, O'zbekiston tajribasi "nation-centered transformational leadership" konsepsiyasi uchun ilmiy asos yaratadi.

4. Eksperimental tadqiqotlarga yo'l. Kelgusidagi tadqiqotlarda nutqning jamoat ongi va liderlik vosita sifatidagi ta'sirini aniqlash uchun empirik metodlar joriy etish muhim. Masalan, MLQ (Multifactor Leadership Questionnaire) yoki "Transformational Leadership Inventory" singari instrumentlar orqali Prezident nutqining komponentlari rahbarlar va fuqarolar vositasida qanday qabul qilinayotganini o'rganish mumkin. Bu amaliyot transformatsion liderlikning milliy mentalitet bilan uyg'un modelini yaratishga xizmat qiladi.

5. Kelgusi tadqiqotlar yo'nalishlari. Yangi O'zbekiston strategiyasida ilmiy tahlil talab qiladigan qator yangi sohalar mavjud: innovatsion

boshqaruv madaniyati, gender tengligidagi liderlik modellari, yoshlar siyosatini shakllantirishda motivatsion psixologiyaning roli, hamda global hamkorlik orqali yetakchilik kompetensiyalarini rivojlantirish. Bu sohalaridagi ilmiy izlanishlar liderlik psixologiyasining milliy ilmiy maktabi uchun strategik yo'nalish bo'lib xizmat qiladi.

Prezident Shavkat Mirziyoyevning BMTdagi nutqi – faqat siyosiy chiqish emas, balki liderlik psixologiyasining milliy taraqqiyot strategiyasida amaliy shaklidir. U nutqda transformational leadership komponentlarini integratsion ravishda maqsadli ravishda qo'llagan. Ushbu model:

- inson qadri va ijtimoiy adolatni boshqaruvning markaziga olib kirish;
- motivatsiya va emotsional motivlarni ulashtirgan qaror qabul qilish;
- qarashlar, innovatsiya va ta'lim singari sohaga hozirgi auditoriyani jalb qilish;
- ichki va tashqi kommunikatsiyada idrokli, barobar va narsalarga asoslangan yondashuvni ta'minlash kabi elementlarni o'z ichiga oladi.

Bundan kelib chiqib, bu maqolada taklif qilingan tahliliy yo'llar va usullar kelgusi ilmiy izlanishlar uchun foydali fundament bo'ladi.

XULOSA

Yangi O'zbekistonda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar jarayonida rahbarlik faoliyati faqat ma'muriy boshqaruv vazifasi emas, balki jamiyatdagi ijtimoiy o'zgarishlarni ilgariyatuvchi muhim psixologik va ma'naviy kuch sifatida namoyon bo'lmoqda. Ilmiy tahlil shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda boshqaruv samaradorligi rahbar shaxsiy va psixologik sifatlarining yetukligiga, ularning odamlarni ilhomlantirish, rag'batlantirish va umummilliy maqsadlar atrofida birlashtira olish qobiliyatiga bevosita bog'liqdir. Shu nuqtai nazardan, transformatsion liderlik tushunchasi alohida ahamiyat kasb etadi, chunki u faqat tashkilot samaradorligiga emas, balki jamiyat ongi va fuqarolik qadriyatlariga ta'sir ko'rsatadigan rahbarlik modeli sifatida namoyon bo'ladi.

Prezident Shavkat Mirziyoyevning BMT Bosh Assambleyasining 80-sessiyasidagi nutqi transformatsion liderlikning amaliy ifodasi sifatida

ko‘rinadi. Uning nutqida inson qadri, tinchlik, hamkorlik va ijtimoiy adolat kabi g‘oyalar – ilhomlantiruvchi motivatsiya va ideallashtirilgan ta’sirning yorqin namunasi hisoblanadi. Shu bilan birga, innovatsiyalar, ta’lim islohoti va ijodkorlikka da’vat etish – intellektual rag‘batlantirish va individual yondashuv tamoyillarini namoyon etadi. Bu jihatdan rahbarning so‘z va muloqot orqali jamiyat ongiga ta’sir ko‘rsatish qobiliyati uning psixologik va motivatsion funksiyasini aniqlashda muhim ahamiyatga ega.

Ilmiy tahlil shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonda shakllanayotgan transformatsion liderlik modeli milliy qadriyatlar, til va madaniy aydinlik hamda modernizatsiyaning strategik yo‘nalishlari bilan chambarchas bog‘liq. U rahbarlikning hissiy, kognitiv va ma’naviy qirralarini uyg‘un holda birlashtiradi va “O‘zbekiston–2030” strategiyasida belgilangan maqsadlarga mos ravishda amalga oshiriladi. Shu tariqa, Yangi O‘zbekistondagi rahbarlik psixologiyaga asoslangan, muloqotga yo‘naltirilgan va qadriyatlarga suyangan yangi model sari rivojlanmoqda.

Shu boisdan, mazkur ilmiy tahlil O‘zbekistonda siyosiy psixologiya va rahbarlik psixologiyasi sohasining rivojiga hissa qo‘shadi. U rahbarlik nutqining ijtimoiy ta’sir va o‘zgarish vositasi sifatidagi rolini yoritib beradi, shuningdek, jamoaviy muloqot psixologiyasi, motivatsion xulq-atvor va insonparvar boshqaruv modellarini takomillashtirish uchun ilmiy asos yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. (2025). Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining 80-sessiyasidagi nutqi, 23-sentabr 2025-yil // <https://president.uz/uz/lists/view/8525>.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Yangi O‘zbekiston strategiyasi – 2030” to‘g‘risidagi Farmoni, 2023-yil 11-sentabr // <https://lex.uz/ru/docs/-6600413>.
3. Burns J. M. (1978). Leadership. New York: Harper & Row.
4. Bass B. M. (1985). Leadership and Performance Beyond Expectations. New York: Free Press.
5. Nazarov A. S., & Nuradinov, A. S. (2025). Social-Psychological Aspects of Decision-Making in Management Activities. Maharashtra, India: Novateur Publication, 132 p.
6. Northouse P. G. (2021). Leadership: Theory and Practice. Sage Publications.
7. House R. J. et al. (2004). Culture, Leadership, and Organizations: The GLOBE Study of 62 Societies. Sage Publications.
8. Ismatova N. (2024). Psychological Aspects of Leadership in the Context of New Uzbekistan’s Development Strategy. – Tashkent: IAI Press.